

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770

e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesnešu

Alda Laviņa un Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2020. gada 27. martā

lietā Nr. 2019-11-01

**„Par Civilprocesa likuma 464.¹ panta trešās daļas atbilstību Latvijas
Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta
pirmajam teikumam”**

1. Satversmes tiesa 2020. gada 12. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2019-11-01 „Par Civilprocesa likuma 464.¹ panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – Spriedums), ar kuru atzina apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta pirmajam teikumam.

Nevaram piekrist Spriedumā sniegtajai apstrīdētās normas interpretācijai, kā arī secinājumam par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta pirmajam teikumam.

Argumentējot savu viedokli, izmantosim Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Sprieduma 11. punktā norādīts, ka Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrā daļa un apstrīdētā norma noteic kritērijus, kurus tiesnešu kolēģijai ir tiesības piemērot, katrā konkrētajā gadījumā izvērtējot, vai pastāv pamats atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu vai tomēr kasācijas tiesvedība ir ierosināma. Tādējādi Satversmes tiesa pēc būtības uzskatījusi, ka arī tajos gadījumos, kad mantiska rakstura strīdos spriedums ir pārsūdzēts daļā, kas mazāka par 2000 *euro*, tiesnešu kolēģijai, izlemjot rīcības sēdē jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, ir jāizvērtē, vai no kasācijas sūdzībā minētajiem argumentiem neizriet acīmredzams pamats uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs. Šāda apstrīdētās normas interpretācija noved pie tā, ka kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamati, kas ietverti Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā un trešajā daļā, vienādojas. Tādējādi apstrīdētā norma dublē Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro daļu un Civilprocesa likuma sistēmā ir kļuvusi lieka.

3. Lai noskaidrotu apstrīdētās normas mērķi un jēgu, visupirms jāaplūko, ar kādām pazīmēm apstrīdētā norma atšķiras no Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas un kādos gadījumos tiesnešu kolēģija piemēro katru no minētajām normām.

3.1. Civilprocesa likuma 57. nodaļa reglamentē kasācijas tiesvedības ierosināšanu un lietas izskatīšanu kasācijas instancē. Šajā nodaļā ietvertais 464.¹ pants noteic vairākus pamatus atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību:

1) saskaņā ar šā panta pirmo daļu tiesnešu kolēģija atsakās ierosināt kasācijas tiesvedību, ja kasācijas sūdzība neatbilst šā likuma 450.–454. panta prasībām. Proti, personai nav tiesību iesniegt kasācijas sūdzību (*Civilprocesa likuma 450. pants*); kasācijas sūdzībā nav norādes uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu vai procesuālo tiesību normas pārkāpumu (*Civilprocesa likuma 451.–452. pants*); kasācijas sūdzība nav sastādīta atbilstoši Civilprocesa likuma prasībām (*Civilprocesa likuma 453. pants*); nav ievērots kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņš (*Civilprocesa likuma 454. pants*);

2) ja kasācijas sūdzība formāli atbilst Civilprocesa likuma 464.¹ panta pirmās daļas prasībām un tiesa, kas taisījusi pārsūdzēto spriedumu, nav pieļāvusi šā likuma 452. panta trešās daļas noteikumu pārkāpumu, tad saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro daļu tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību gadījumos, kad:

- kasācijas sūdzībā norādītajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies Augstākās tiesas judikatūra un pārsūdzētais spriedums tai atbilst;

- izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, secināts, ka nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs vai ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā;

3) Civilprocesa likuma 464.¹ panta trešā daļa noteic: ja kasācijas sūdzība formāli atbilst šā likuma 464.¹ panta pirmās daļas prasībām un ja tiesa nav pārkāpusi šā likuma 452. panta trešās daļas noteikumus un izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā, tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību arī mantiska rakstura strīdos, ja tā daļa, par kuru spriedums tiek pārsūdzēts, ir mazāka par 2000 *euro* (*apstrīdētā norma*).

3.2. No Civilprocesa likuma 464.¹ panta izriet, ka tiesnešu kolēģijai visupirms jāpārbauda iesniegtās kasācijas sūdzības formālā atbilstība Civilprocesa likuma 464.¹ panta pirmās daļas prasībām. Tāpat kolēģijai jāpārlicinās par to, vai tiesa nav pieļāvusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas noteikumu pārkāpumu, piemēram, izskatījusi lietu nelikumīgā sastāvā, nav ievērojusi procesuālo tiesību normas par tiesvedības valodu.

Ja šādi pārkāpumi nav konstatēti, tiesnešu kolēģijai jāpārbauda, vai kasācijas sūdzībā norādītajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies Augstākās tiesas judikatūra un vai pārsūdzētais spriedums tai atbilst.

Ja tiek konstatēts, ka kasācijas sūdzībā norādītajos tiesību jautājumos judikatūra nav izveidojusies, tas ir, attiecīgie tiesību jautājumi iepriekš nav aplūkoti Augstākās tiesas nolēmumos, tiesnešu kolēģijai jāpārbauda, vai

izpildījušies divi kumulatīvi kritēriji. Pirmais kritērijs – vai, ņemot vērā kasācijas sūdzībā minētos argumentus, tiesnešu kolēģijai nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs. Šis kritērijs nodrošina civillietas dalībnieku interešu ievērošanu. Puses ir ieinteresētas sagaidīt lietā taisnīgu, tiesību normām atbilstošu, pareizu spriedumu. Tas, ka Augstākajai tiesai, izlemjot jautājumu par tiesvedības ierosināšanu, ir jāpārbauda pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizība, nav nekas neparasts. Eiropas tiesiskajā telpā tas ir viens no kasācijas vai revīzijas instances tiesas uzdevumiem, jāuzsver gan, ka viens no uzdevumiem, bet ne primārais uzdevums (sk., piemēram, *Itālijas Civilprocesa kodeksa 360. pantu, Igaunijas Civilprocesa kodeksa 679. un 692. pantu, Polijas Civilprocesa kodeksa 398.8. panta pirmās daļas 4. punktu, savukārt Austrijas, kā arī Šveices augstāko tiesu prakse atklāta profesores T. Domejas (T. Domej) rakstā „What is an important case? Admissibility of appeals to the Supreme Courts in the German-speaking jurisdictions, Comparative essays on appeals and other means of recourse against judicial decisions in civil Matters”, Cambridge, 2014, pp. 283–284).*

Otrais kritērijs, kas jāpārbauda tiesnešu kolēģijai, ir šāds – vai izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Šis kritērijs ir vērsts uz publiski tiesiskās intereses nodrošināšanu. Proti, kasācijas instances tiesas uzdevums ir sniegt principiālu materiālo un procesuālo tiesību normu interpretāciju, kas var ietekmēt daudzu personu tiesības dažādos tiesas procesos. Kasācijas instances tiesas sniegtā tiesību normu piemērošanas analīze ir būtisks instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai un tiesību tālākveidošanai, un tieši tas ir kasācijas instances tiesas primārais uzdevums.

Tātad likumdevējs ir paredzējis, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2. punkta noteikumiem kasācijas tiesvedība var tikt ierosināta gan publiski tiesisko interešu, gan arī civillietas dalībnieku interešu nodrošināšanas labad. Ja kaut viens no iepriekš minētajiem kumulatīvajiem kritērijiem neizpildās, tiesnešu kolēģijai nav pamata atteikt kasācijas tiesvedības

ierosināšanu. Proti, ja no kasācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem acīmredzami izriet secinājums, ka pārsūdzētais spriedums ir nepareizs, bet lietai nav nozīmes tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā, tad viens no normā ietvertajiem kritērijiem nav izpildījies un tas ir pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai.

3.3. Savukārt tad, ja kasācijas sūdzība iesniegta sakarā ar mantiska rakstura strīdu un strīda summa ir mazāka par 2000 *euro*, tiesnešu kolēģijai saskaņā ar apstrīdēto normu, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, papildus tam, vai sūdzība atbilst formālajām prasībām un vai ir ievēroti Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas noteikumi, ir jāpārbauda tikai viens kritērijs, proti, vai izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Ja kasācijas sūdzība atbilst likuma prasībām un tiesa nav pieļāvusi noteiktus pārkāpumus, tad saskaņā ar apstrīdēto normu kasācijas tiesvedība šādās lietās ierosināma vienīgi tajos gadījumos, kad lietas izskatīšana kasācijas instancē ir pamatota ar nepieciešamību aizsargāt publiski tiesiskās intereses, proti, nepieciešams nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu vai tiesību tālākveidošanu. Apstrīdētā norma nepieprasa, lai tiesnešu kolēģija visās šādās lietās izvērtētu pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību. Apstrīdētā norma, atšķirībā no Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas, pieļauj to, ka tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību pat tajos gadījumos, kad pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs.

3.4. Lai atklātu apstrīdētās normas mērķi un jēgu, piemērojama arī vēsturiskā tiesību normu interpretācijas metode, aplūkojot Civilprocesa likuma 464.¹ panta attīstību.

Līdz 2016. gada 13. jūlijam, kad spēkā stājās Civilprocesa likuma grozījumi, ar kuriem Civilprocesa 464.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punkts tika izteikti jaunā redakcijā, kā arī minētais pants tika papildināts ar trešo daļu, spēkā bijušais regulējums paredzēja: „Ja kasācijas sūdzība formāli atbilst Civilprocesa likuma 464.¹ panta pirmajā daļā minētajām prasībām un ja apelācijas instances

tiesa nav pieļāvusi šā likuma 452. panta trešās daļas noteikumu pārkāpumu, tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību arī šādos gadījumos:

1) jautājumā par kasācijas sūdzībā norādīto materiālo tiesību piemērošanu vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem attiecībā uz šo tiesību normu piemērošanu un interpretāciju Augstākās tiesas spriedumos citās līdzīgās lietās ir izveidojusies judikatūra, un apelācijas instances spriedums atbilst tai;

2) nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu, un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.”

Likumdevējs nebija piešķīris nozīmi strīda summai. Tiesnešu kolēģijai, izlemjot jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, neatkarīgi no strīda summas visās lietās citstarp bija jāpārbauda pārsūdzētā sprieduma tiesiskums, proti, vai spriedumā ietvertie motīvi, kā arī lietas iznākums ir pareizs, tiesību normām atbilstošs. Pēc 2016. gada 9. jūnija likuma „Grozījumi Civilprocesa likumā” spēkā stāšanās prasība tiesnešu kolēģijai pārbaudīt pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību attiecināta vien uz tām lietām, kurās strīda summa ir vismaz 2000 *euro* vai sūdzība iesniegta nemantiska rakstura lietā. Apstrīdētajā normā šāds pārbaudes kritērijs nav iekļauts. Tātad atkarībā no strīda summas likumdevējs ir paredzējis atšķirīgus kritērijus, kas tiesnešu kolēģijai jāvērtē, pirms tā pieņem lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību.

3.5. Apstrīdētās normas mērķi un jēgu atklāt palīdz arī likumdevēja motīvu noskaidrošana.

No likumprojekta Nr. 551/Lp12 anotācijas izriet, ka likumdevēja mērķis, pieņemot apstrīdēto normu, bijis atslogot augstākās instances tiesu no salīdzinoši maznozīmīgu lietu izskatīšanas. Kā norādīts anotācijā, kasācijas tiesvedības ierosināšana lietās, kurās strīda summa nepārsniedz 2000 *euro*, nevar tikt atteikta gadījumos, kad tiesa, kas taisījusi pārsūdzēto spriedumu, pārkāpusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas noteikumus, proti, pastāv absolūts kasācijas pamats. Tāpat kasācijas tiesvedības ierosināšana nevar tikt atteikta arī tajos gadījumos, kad lietas izskatīšana ir pamatota ar publiski tiesisko interešu aizsardzību – nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un tiesību

tālākveidošanu (sk. Saeimā 2016. gada 13. aprīlī iesniegtā likumprojekta Nr. 551/Lp12 „Grozījumi Civilprocesa likumā” anotāciju).

Saeimas Juridiskās komisijas 2016. gada 13. aprīļa sēdē, kurā tika apspriesta apstrīdētā norma, Tieslietu ministrijas pārstāve skaidroja, ka Civilprocesa likuma 464.¹ panta trešā daļa ir jauns pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, ja tā daļa, par kuru spriedums tiek pārsūdzēts, ir mazāka par 2000 *euro*. Strīda summa pati par sevi nav absolūts pamats atteikumam, tiesnešu kolēģijai ir jāvērtē, vai izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā (sk. Saeimas Juridiskās komisijas 2016. gada 13. aprīļa sēdes audioierakstu). Arī no diskusijām, kas notika Tieslietu ministrijas pastāvīgās darba grupas Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei 2015. gada 8. oktobra sēdē, izriet, ka apstrīdētā norma bija iecerēta kā patstāvīgs pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Sēdē tika aktualizēts arī jautājums par to, ka konkrētajās lietās tiesnešu kolēģija varēs atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību neatkarīgi no pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizības (sk. Tieslietu ministrijas pastāvīgās darba grupas Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei 2015. gada 8. oktobra sēdes audioierakstu).

No iepriekš minētā var secināt, ka attiecībā uz mantiska rakstura strīdiem, ja tā daļa, par kuru spriedums tiek pārsūdzēts, ir mazāka par 2000 *euro*, likumdevējs vēlējies noteikt, ka kasācijas tiesvedība lietā var tikt ierosināta tikai publiski tiesisko interešu aizsardzības labad. Tātad, pat ja pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs, tiesnešu kolēģijai, ja tā uzskata, ka lietai nav būtiskas nozīmes tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā, būs tiesības atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Šāda apstrīdētās normas interpretācija ir saskanīga gan ar Satversmes tiesai iesniegtajā Augstākās tiesas viedoklī norādīto, gan ar apstrīdētās normas piemērošanas praksi.

3.6. Augstākās tiesas Civillietu departaments viedoklī Satversmes tiesai norādījis, ka, piemērojot apstrīdēto normu, tiesnešu kolēģijai nav jāpārbauda pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizība, ja strīda summa ir

mazāka par 2000 *euro*. Kasācijas sūdzības vērtēšanas apmērs ir ievērojami mazāks, nekā piemērojot Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā norādīto kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamatu (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 12. lp.*).

No lietas materiālos esošā lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, kas pieņemts konstitucionālās sūdzības iesniedzēja lietā, redzams, ka tiesnešu kolēģija, piemērojot apstrīdēto normu, nav vērtējusi pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību. Proti, lēmumā norādīts, ka pastāv apstrīdētajā normā norādītais pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību, jo izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā un tā daļa, par kuru spriedums tiek pārsūdzēts, ir mazāka par 2000 *euro* (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 87. lp.*).

Cits uzskatāms piemērs, kas apliecina, ka Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā un apstrīdētajā normā ir noteikti patstāvīgi un atšķirīgi kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamati, ir Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2019. gada 9. decembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1651/2019. Šajā lietā kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniedza gan prasītājs, gan atbildētājs. Izvērtējusi prasītāja kasācijas sūdzību, tiesnešu kolēģija piemēroja Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro daļu un atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību, jo kasācijas sūdzībā minētie argumenti nedeja acīmredzamu pamatu uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs un ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Savukārt attiecībā uz atbildētāja kasācijas sūdzību tiesnešu kolēģija, atsakoties ierosināt kasācijas tiesvedību, piemēroja apstrīdēto normu. Atteikums pamatots ar to, ka strīda summa ir mazāka par 2000 *euro*, tiesa nav pārkāpusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas noteikumus un lietai nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā.

Apkopojot šo atsevišķo domu 3. punktā izklāstīto, secinām, ka Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā un apstrīdētajā normā ir ietverti divi atšķirīgi un patstāvīgi tiesiskie pamati atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Piemērojot

apstrīdēto normu, atšķirībā no Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas piemērošanas gadījuma, tiesnešu kolēģija var nepārbaudīt pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību. **Tātad apstrīdētā norma pieļauj to, ka tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību pat tad, ja pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs.**

4. Piekrītam, ka pat tad, ja lietā ir pamats atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, tiesnešu kolēģija tomēr var to ierosināt, taču izskatāmās lietas jautājums nav par Augstākās tiesas tiesnešu rīcību, piemērojot apstrīdēto normu. Izskatāmajā lietā, kā to savā pieteikumā lūdzis konstitucionālās sūdzības iesniedzējs, Satversmes tiesai bija jāizvērtē, vai apstrīdētā norma tiktāl, ciktāl tā pieļauj to, ka tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību pat tad, ja pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs, atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 92. panta pirmajam teikumam. Šo atsevišķo domu turpmākajos punktos izvērtēsim, vai apstrīdētā norma šajā daļā atbilst Satversmei.

5. Sprieduma 10. punktā pamatoti norādīts, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizriet valsts pienākums noteikt visās lietās iespēju spriedumu pārsūdzēt apelācijas un kasācijas kārtībā. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka likumdevējs ir tiesīgs ar likumu noteikt, cik instancēs dažādu kategoriju lietas ir skatāmas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 11. punktu*). Tādējādi valstij ir rīcības brīvība noteikt lietu pārsūdzības kārtību. Piemēram, likumdevējs var noteiktu civillietu izskatīšanā neparedzēt kasācijas tiesu instanci. Tomēr tad, ja likumdevējs ir paredzējis iespēju attiecīgo spriedumu pārsūdzēt kasācijas kārtībā, sūdzības pieļaujamības un pamatotības izskatīšanas kārtībai jābūt tādai, kas nodrošina taisnīga tiesas procesa garantijas un atbilst vispārējiem tiesību principiem. Līdz ar to nepieciešams izvērtēt, vai:

1) apstrīdētajā normā noteiktā kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, personai nodrošina tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas;

2) apstrīdētajā normā noteiktā kārtība atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

6. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 464. panta pirmo daļu Augstākajā tiesā saņemto kasācijas sūdzību izvērtē tiesnešu kolēģija, kura lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Lai izdarītu secinājumus par kasācijas tiesvedības ierosināšanas nepieciešamību, tiesnešu kolēģijai ir jāizvērtē iesniegtās kasācijas sūdzības saturs, pārsūdzētais tiesas spriedums, kā arī lietas materiāli. Šāda procedūra pēc būtības ir pielīdzināma lietas izskatīšanai rakstveida procesā un ir vērtējama kā atbilstoši izraudzīts kasācijas instances pienācīgas darbības nodrošināšanas līdzeklis (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 21. oktobra sprieduma lietā Nr. 2013-02-01 12. punktu*).

Apstrīdētā norma neliedz personai pārsūdzēt apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas kārtībā, bet gan noteic kritērijus, kas tiesnešu kolēģijai jāpārbauda, izlemjot jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. No lietas materiāliem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējam pieeja kasācijas instances tiesai netika liegta. Viņš bija iesniedzis kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu, un, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, šī sūdzība tika izskatīta Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdē (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 82.–87. lp.*). Tādējādi apstrīdētā norma neliedz personai taisnīga tiesas procesa garantiju – pieeju kasācijas instances tiesai –, jo nodrošina iesniegtās sūdzības izskatīšanu tiesnešu kolēģijas rīcības sēdē.

6.1. Demokrātiskas tiesiskas valsts tiesību sistēmas mērķis ir taisnīguma nodrošināšana, tāpēc lietas izskatīšanas kārtībai ikvienā civillietas tiesvedības stadijā, tostarp arī tajā, kurā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, ir jābūt tādai, kas nodrošina tiesas procesa rezultāta taisnīgumu. Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa nodrošināt lietas izskatīšanu tādā procesā, kurā tiek pieņemts taisnīgs spriedums, kas ir neatņemams taisnīgas

tiesas elements (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 6. punktu*).

Pēc mūsu ieskata, tieši tāpēc likumdevējs Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā kā patstāvīgu kritēriju ir ietvēris prasību tiesnešu kolēģijai rīcības sēdē izvērtēt to, vai nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums nav nepareizs. Tādā veidā kasācijas instances tiesas tiesneši gādā arī par tiesiskuma ievērošanu, nepieļaujot to, ka spēkā stājas acīmredzami nepareizs tiesas spriedums.

Kā jau secināts šo atsevišķo domu 3.7. punktā, apstrīdētā norma pieļauj to, ka tiesnešu kolēģija var nevērtēt pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību. Šāda procesuālā kārtība nenodrošina to, ka tiesas process noslēgsies ar taisnīgu spriedumu civillietā. Turklāt likuma regulējums, kas pieļauj nevērtēt lietas iznākuma pareizību, nav saskanīgs ar likuma „Par tiesu varu” 58. pantā ietverto tiesneša zvēresta (svinīgā solījuma) saturu. Tajā citstarp teikts, ka tiesnesis nenodod patiesību, spriež tiesu stingrā saskaņā ar Satversmi, kas nepārprotami pieprasa taisnīguma nodrošināšanu katrā lietā. Ja no kasācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem acīmredzami izriet tas, ka pārsūdzētais spriedums ir nepareizs, un šāds nolēmums paliek spēkā, tad pēc būtības lietā tiek apstiprināta nepatiesība un netaisnība.

6.2. Likumdevējam ir jāveido tāda efektīva un harmoniska tiesību sistēma, kas visos tiesas procesos nodrošina personas pamattiesības. Jo īpaši tas attiecas uz kasācijas instances tiesu, kurai demokrātiskā tiesiskā valstī ir būtiska nozīme Satversmes un tiesību virsvadības nodrošināšanā (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 13.1. punktu*).

6.2.1. Papildinot Civilprocesa likuma 464.¹ pantu ar apstrīdēto normu, kas ir jauns kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamats, likumdevējam bija jāņem vērā, ka Latvijā pastāvošā personas pamattiesību nodrošināšanas sistēma ievērojami atšķiras no Centrāleiropas valstu sistēmas. Proti, pēc tam, kad tiesvedība ir noslēgusies vispārējās jurisdikcijas tiesā, lietas dalībnieki ir tiesīgi vērsties konstitucionālajā tiesā, lai tā pārbaudītu, vai ar tiesību normu piemērošanu konkrētajā lietā nav pārkāptas personas pamattiesības. Latvijas

tiesiskajā sistēmā personām šādas tiesības nav paredzētas. Tādēļ vēl jo vairāk likumdevējs nedrīkstēja ieviest tādu kārtību, ar kuru radīta iespēja nepārbaudīt civillietā pieņemtā sprieduma pareizību. Arī lietās, kurās strīda summa bijusi ievērojama, bet ar kasācijas sūdzību tiek pārsūdzēts spriedums daļā, kas nepārsniedz 2000 *euro*, persona vēršas kasācijas instances tiesā, lai aizsargātu savas pamattiesības. Ja pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizība var palikt nepārbaudīta, tas var apdraudēt sabiedrības uzticību tiesu varai kā efektīvam personas pamattiesību aizsardzības instrumentam. Arī Austrijas, Vācijas un Šveices augstāko tiesu praksē ir atzīts: pat ja lietai nav nozīmes tiesību normu vienveidīgas piemērošanas nodrošināšanā, bet ir pārkāptas personas pamattiesības, ir jānodrošina šīs personas tiesību aizsardzība (sk.: Domej T. *What is an important case? Admissibility of appeals to the Supreme Courts in the German-speaking jurisdictions, Comparative essays on appeals and other means of recourse against judicial decisions in civil matters, Cambridge, 2014, pp. 283–284*). Civilprocesa likuma 452. panta trešajā daļā ir uzskaitīti tie tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumi, kas katrā ziņā uzskatāmi par tādiem, kas noveduši pie lietas nepareizas izspriešanas un ir pamats tiesas sprieduma atcelšanai. Taču minētais pants aptver tikai nelielu daļu no pamattiesībām, kuru aizsardzība ir jānodrošina demokrātiskas tiesiskas valsts tiesu sistēmai.

6.2.2. Likumdevējs, papildinot Civilprocesa likuma 464.¹ pantu ar apstrīdēto normu, pēc būtības nav ievērojis tendences, kādām seko valstis Eiropas tiesiskajā telpā, veidojot tā saucamos kasācijas filtrus. Vairāki Eiropas Savienības valstu atzīti procesuālo tiesību zinātnieki ir iesaistīti projektā, kura mērķis ir izstrādāt Eiropas Civilprocesa noteikumus (*European Rules of Civil Procedure*) (sk.: <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects-feasibility-studies-and-other-activities/current-projects/civil-procedure/>). Patlaban izstrādātais Eiropas Civilprocesa noteikumu projekts atrodas apstiprināšanas stadijā. Šā projekta 172. punkts veltīts tam, lai definētu tiesiskos pamatus, uz kādiem pieļaujama tiesvedība Augstākajā tiesā, proti, tā pieļaujama, lai: 1) labotu pieļautos pamattiesību pārkāpumus;

2) nodrošinātu tiesību normu vienveidīgu piemērošanu; 3) izlemtu nozīmīgus, visai sabiedrībai svarīgus tiesību jautājumus; 4) nodrošinātu tiesību tālākveidošanu.

Eiropas Civilprocesa noteikumi, pat ja tie tuvākajā laikā tiks apstiprināti, valstij nebūs saistoši, taču tie ieskicē vērā ņemamas vadlīnijas, kas palīdz novērtēt nacionālā civilprocesa regulējuma atbilstību civilprocesuālo tiesību attīstībai Eiropā. Nākas atzīt, ka Eiropas Civilprocesa noteikumu projektā finansiālais sliekšnis nav minēts kā kritērijs, pēc kura varētu noteikt sūdzības Augstākajā tiesā pieļaujamības izvērtēšanas apjomu. Un tas ir pamatoti, jo finansiālais sliekšnis neatrodas sistēmiskā sakarā ne ar lietas nozīmību tiesību vienotībai un tiesību attīstībai, ne ar konkrētas personas tiesību aizsardzību. Tādēļ šo noteikumu 172. punktā ir noteikts, ka pamattiesību pārkāpumu labošana ir viens no Augstākās tiesas uzdevumiem, un tas jau pats par sevi izslēdz iespēju nepārbaudīt lietas iznākuma pareizību.

6.3. Apstrīdētā norma pieļauj to, ka tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, nevērtējot to, vai nav acīmredzama pamata uzskatīt pārsūdzētajā spriedumā ietvertu lietas iznākumu par nepareizu. Tādējādi izveidotā procesuālā kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, nenodrošina to, ka tiesas process noslēgsies ar taisnīgu, pamattiesībām atbilstošu spriedumu civillietā.

Līdz ar to apstrīdētā norma tiktāl, ciktāl tā ļauj nevērtēt pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību, neatbilst Satversmes 92. pantam.

7. Izvērojot to, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietilpstošajam tiesiskās vienlīdzības principam, jānoskaidro:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;

3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;

4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2018-14-01 13. punktu*).

7.1. Sprieduma 16. punktā norādīts, ka apstrīdētā norma noteic tādu finansiāla rakstura kritēriju kasācijas sūdzības izvērtēšanai, kura piemērošanā tiesnešu kolēģijai ir noteikta rīcības brīvība. Apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā neveidojoties personu grupas uz kādas personiskas pazīmes pamata. Tātad Satversmes tiesa pēc būtības ir atzinusi, ka izskatāmajā lietā nav personu grupu, kuras būtu salīdzināmas vienlīdzības principa aspektā.

Šim Satversmes tiesas secinājumam nevaram piekrist. Pirmkārt, kā jau tika secināts iepriekš, apstrīdētā norma ir patstāvīgs pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Lai izlemtu jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu mantiska rakstura strīdos, ja tā daļa, par kuru spriedums tiek pārsūdzēts, ir mazāka par 2000 *euro*, tiesnešu kolēģijai nav jāpiemēro Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā ietvertie kritēriji. Otrkārt, jāpiekrīt tam, ka apstrīdētā norma noteic vienīgi kritērijus, kas tiesnešu kolēģijai jāpārbauda, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, nevis personai vai personu grupai imperatīvi piemērojamu kritēriju. Tomēr kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniedz persona un apstrīdētā norma pret šo personu nav neitrāla – tā ietekmē to, vai kasācijas tiesvedība pēc personas iesniegtās sūdzības tiks ierosināta. Personas, kuras pārsūdz apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas kārtībā, ir salīdzināmas vienlīdzības principa aspektā. Tās ir:

1) personas, kuras iesniedz kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu mantiska rakstura strīdā daļā, kuras apmērs ir mazāks par 2000 *euro*;

2) personas, kuras iesniedz kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu mantiska rakstura strīdā daļā, kuras apmērs ir vismaz 2000 *euro*;

3) personas, kuras iesniedz kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu strīdā, kuram nav mantiska rakstura.

Visas šīs personas vieno šādas pazīmes: 1) tās iesniegušas kasācijas sūdzību par zemākas instances tiesas spriedumu; 2) iesniegtās kasācijas sūdzības atbilst Civilprocesa likuma 450.–454. panta prasībām; 3) zemākas instances tiesa nav pārkāpusi Civilprocesa likuma 452. panta trešās daļas noteikumus; 4) nav nepieciešams tiesvedību ierosināt publisku interešu dēļ, proti, lai nodrošinātu tiesību normu vienveidīgu piemērošanu vai tiesību tālākveidošanu. Uzskatām, ka visas minētās personas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

7.2. Ja persona ir iesniegusi kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu mantiska rakstura strīdā daļā, kuras apmērs ir mazāks par 2000 *euro*, tad, neraugoties uz to, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs, tiesnešu kolēģija saskaņā ar apstrīdēto normu var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Savukārt tad, ja persona iesniegusi kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu mantiska rakstura strīdā daļā, kuras apmērs ir vismaz 2000 *euro*, vai strīdā, kuram nav mantiska rakstura, saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro daļu tiesneša uzskats, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums nav pareizs, ir obligāts pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai. Proti, lai nodrošinātu personas tiesību vai likumisko interešu aizsardzību, kasācijas tiesvedība šādā gadījumā ir jāierosina. Tādējādi ar apstrīdēto normu ir noteikta atšķirīga attieksme pret personām, kuras iesniedz kasācijas sūdzību par zemākas instances tiesas spriedumu mantiska rakstura strīdā daļā, kuras apmērs ir mazāks par 2000 *euro*, jo vienīgi šīm personām pat tad, ja pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs, kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt atteikta. Līdz ar to apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

7.3. Nav šaubu par to, ka apstrīdētajā normā ietvertā atšķirīgā attieksme ir noteikta ar likumu un tai ir legītīms mērķis – citu cilvēku tiesību aizsardzība. Satversmes tiesa jau atzinusi, ka mērķis nodrošināt lietu efektīvāku izskatīšanu,

mazinot tiesu noslogotību un tādējādi nodrošinot tiesu darbības efektivitāti, var tikt atzīts par leģitīmu (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 12.2. punktu*). Tādējādi atšķirīgā attieksme ir noteikta leģitīma mērķa – citu cilvēku tiesību aizsardzības – labad.

7.4. Tomēr atšķirīgā attieksme pret tām personām, kuras iesniedz kasācijas sūdzību par spriedumu tādā daļā, kas nepārsniedz 2000 *euro*, nav samērīga, jo labums, ko no atšķirīgās attieksmes gūst sabiedrība, ir mazāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

7.4.1. Jau šobrīd Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā ir ietverti kritēriji, kas nodrošina gan publisko interešu aizsardzību, gan arī civillietas dalībnieku tiesību vai likumisko interešu pienācīgu aizsardzību. Minētie kritēriji ļauj tiesnešu kolēģijai izvērtēt ne tikai to, vai lietai ir nozīme tiesību normu vienvēidīgas piemērošanas nodrošināšanā un tiesību tālākveidošanā, bet arī to, vai pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums nav acīmredzami nepareizs. Tie ļauj nošķirt kasācijas sūdzības, kas iesniegtas par tādiem zemākas instances tiesu spriedumiem, kuros ietvertais materiālo un procesuālo tiesību normu vērtējums varētu būt strīdīgs, no tām kasācijas sūdzībām, kuras visdrīzāk tiks atzītas par nepamatotām. Uzsveram, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.¹ panta otro daļu kasācijas tiesvedība ierosināma vienīgi tad, ja, izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, ir acīmredzams pamats uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs, – proti, nebūtiskas kļūdas sprieduma motīvu daļā nebūs pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai ne lietās, kurās strīda summa pārsniedz 2000 *euro*, ne lietās, kurās strīda summa ir mazāka par 2000 *euro*.

7.4.2. Var piekrist juridiskajā literatūrā paustajam viedoklim, ka strīda summai nevajadzētu būt par kritēriju, pēc kura tiks noteikts, vai lieta ir izskatāma kasācijas instances tiesā. Likumdevējs var noteikt, ka nolēmums lietās, kurās ir strīds līdz noteiktai summai, vispār nav pārsūdzams kasācijas instances tiesā. Latvijas tiesiskajā sistēmā tas attiecas, piemēram, uz vienkāršotās procedūras lietām, kurās apelācijas instances tiesas nolēmums nav pārsūdzams. Taču tad, ja nolēmuma pārsūdzība kasācijas instances tiesā ir pieļaujama, nav pamata

atkarībā no strīda summas noteikt atšķirīgu attieksmi pret sūdzības iesniedzējiem un ieviest atšķirīgus standartus kasācijas sūdzības pieļaujamības vērtēšanā (sal. sk.: Prof. Dr. Peter L. Murray, Prof. Dr. Rolf Stürner. *German Civil Justice*. Carolina Academic Press, 2004, p. 389; Domej T. *What is an important case? Admissibility of appeals to the Supreme courts in the German-speaking jurisdictions, Comparative essays on appeals and other means of recourse against judicial decisions in civil matters*, Cambridge, 2014, pp. 278–279). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka valsts procesuālajās tiesībās var noteikt, ka lietās, kurās ir strīds līdz noteiktai summai, spriedums vispār nav pārsūdzams augstākas instances tiesā, taču procesuālā kārtība, kas regulē pieeju tiesai, nedrīkst būt pārāk formāla, citiem vārdiem sakot, tāda, kas liedz īstenot tiesiskumu (sk.: *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 5. aprīļa sprieduma lietā „Zubac v. Croatia” pieteikuma Nr.40160/12 80., 96.-99.punktu*). Tādējādi, ja likumdevējs ir pieļāvis nolēmuma pārsūdzību kasācijas instances tiesā, atšķirīgu standartu ieviešana kasācijas sūdzības pieļaujamības vērtēšanā ir vērtējama kā pārlieks formālisms, kas liedz īstenot tiesiskumu.

7.4.3. Visbeidzot neuzskatām, ka, atceļot Civilprocesa likuma 464.¹ panta trešo daļu, tiktu ievērojami palielināts Augstākās tiesas darba apjoms. Jāņem vērā, ka jebkurā gadījumā tiesnešu kolēģijai, izlemjot jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, ir jāizvērtē kasācijas sūdzībā ietvertie argumenti, jāiepazīstas ar tiesas spriedumu un lietas materiāliem. Konstatējot, ka nav pamata kasācijas tiesvedības ierosināšanai, rīcības sēdes lēmums var tikt sastādīts rezolūcijas veidā, un tas ir nozīmīgākais instruments, kas efektīvi palīdz nodrošināt līdzsvaru starp kasācijas instances tiesā saņemtajām un izskatītajām lietām, neveidojot atšķirīgu attieksmi pret sūdzības iesniedzējiem.

Turklāt to lietu skaits, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta, piemērojot apstrīdēto normu, ir salīdzinoši neliels. Piemēram, 2018. gadā Augstākajā tiesā tika saņemtas 1336 civillietas. Augstākā tiesa savā viedoklī Satversmes tiesai norādījusi, ka laikā no 2017. gada līdz 2019. gada 30. oktobrim apstrīdētā norma kopumā ir piemērota 23 lietās (sk. *lietas materiālu 2. sēj. 10. lp.*). Lietu, kurās piemērojama apstrīdētā norma, skaits var gan pieaugt, gan

mazināties, taču pašreizējos apstākļos ir acīmredzami nesamērīgi nepilnu desmit lietu gadā dēļ uzturēt tādu procesuālo kārtību, atbilstoši kurai var nevērtēt sprieduma pareizību un taisnīgumu, kuru nodrošināšana ir tiesvedības galvenais mērķis.

Tādējādi apstrīdētā norma, ciktāl tā ļauj nevērtēt pārsūdzētajā spriedumā ietvertā lietas iznākuma pareizību, neatbilst arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Satversmes tiesas tiesnesis

A. Laviņš

Satversmes tiesas tiesnesis

J. Neimanis